

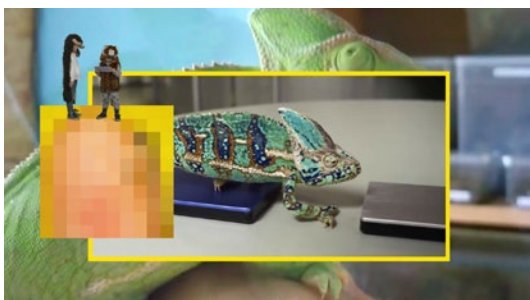
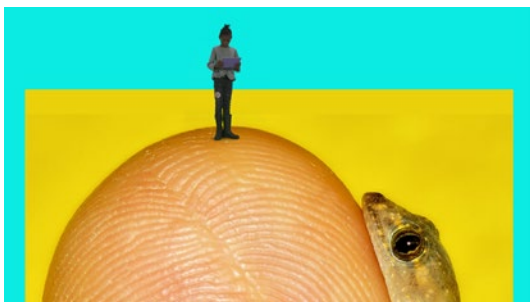
KUNSTEDUCATIE

STILSTAAN BIJ
DE WERKEN VAN
FAÇADE²⁰₁₇

NICO OUT

PROGRESS VS SUNSETS

Melanie Bonajo maakt films. Ze gebruikt bestaande beelden waarin dieren voorkomen. Je ziet hoe dieren leven en hoe mensen met dieren omgaan. Kinderen geven er commentaar op. Dan blijkt dat je op verschillende manieren naar hetzelfde kunt kijken. Je kunt een dier zien als iets waarmee je kunt doen wat je wilt. Of een beetje als een onderontwikkeld mens. Of als een levend wezen dat ook rechten heeft. De film zit heel speels in elkaar. Melanie Bonajo toont allerlei beelden door elkaar. Kinderen kijken op een iPad een filmpje en wij zien het zelfde filmpje op de achtergrond bijvoorbeeld. Soms verkleden kinderen zich ook als dieren. Het lijkt dan alsof ze in de huid van het dier kruipen. Dat is iets heel anders dan je huisdier zien als iets wat je kunt gebruiken.

vragen

- Hoe kom je aan jouw kennis over de wereld? Wat laat de film daarvan zien?
- Wat vind je van de manier waarop de film is gemaakt?
- Als je jong bent kijk je vaak anders naar dingen dan wanneer je volwassen bent. Hoe komt dat?
- Hoe zou de wereld eruit zien als volwassenen net zo naar dieren en de natuur zouden kijken als kinderen?

FIGARO'S TRIUMPH II | NICHE PARTIE

Op een zuil bij de poort naar het CBK staat een borstbeeld van een kleine gestalte. Hij lijkt ingepakt in strakke, grijze vormen en heeft iets op zijn hoofd dat op een helm lijkt. De vormen en kleuren doen denken aan een harnas. Met aan de onderkant in geel en blauw een familie-wapen. Het zou dus een ridder kunnen zijn. Hij staat een beetje potsierlijk, zeker ook omdat hij een kat op zijn hoofd heeft en een hele lange dunne neus. Zo worden ridders normaal niet afgebeeld. Het beeld verwijst naar de geschiedenis. Middelburg is een oude stad die begon als klooster, maar er zijn natuurlijk ook ridders geweest.

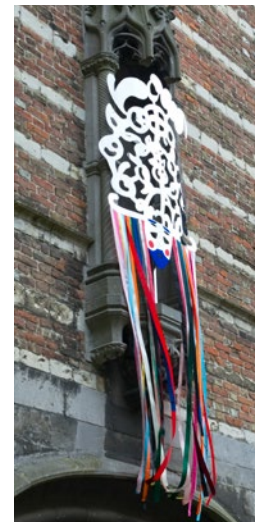
Alle koningen en hertogen die de baas waren over het gebied waar Middelburg toe behoorde, hadden een schild, een zwaard en een harnas. Ook al droegen ze dat niet elke dag.

Nadia Naveau noemt het beeld 'De overwinning van Figaro'. Figaro is de hoofdfiguur uit een 18e-eeuws toneelstuk dat door Mozart in een opera is omgezet. In het verhaal houdt een kapper (Figaro) zijn meester, de graaf, voor de gek omdat de graaf het meisje wil versieren waarop Figaro verliefd is. Het stuk maakt de adel en met name de graaf belachelijk. En is dus een kritiek op de machthebbers, op de gevestigde orde. Het beeld van Nadia Naveau is dat ook. Op een komische manier wordt de ridder te kijk gezet. En de ridders van toen zijn de presidenten van nu en ook de directeurs van multinationals. Zij hebben de macht. Maar wat stellen ze nu eigenlijk voor? Zijn ze beter dan anderen?

Die kritiek wordt nog duidelijker als je naar het andere beeld kijkt, aan de overkant boven de Balanspoort. Voor een nis waar ooit een beeld van een belangrijk persoon zal hebben gestaan heeft Nadia Naveau een glanzend scherm bevestigd, een soort rijk versierd schild met kleurige linten eraan. Erachter is dus niets. Het schild en de versiering zijn de attributen van de machthebbers van vroeger. Achter de rijke buitenkant zit eigenlijk niks, of minder dan je zou denken. Macht is voor een deel uiterlijk vertoon. Dat machthebbers gebruiken om aan de macht te blijven...

vragen

- Hoe komen veel machthebbers aan hun positie?
- Hoe houden ze de macht? Welke manieren gebruiken ze daarvoor?
- Welke rol spelen de media daarin?
- Hoe zorgden machthebbers er vroeger voor dat hun imago op peil bleef?

MB3

Hoog aan een van de torens van het Abdijsplein hangt een grote vorm. Het is een masker. Het kijkt naar ons van bovenaf. Het is een abstract masker. Een masker is iets wat je op kunt zetten om een ander te spelen. In oude culturen zetten priesters een masker op om zo de goden of de voorouders voor te stellen. En hun krachten door te geven aan de mensen.

Een masker was een symbool voor een andere werkelijkheid. Een werkelijkheid die belangrijker is dan die waarin wij leven. Zo zou je het masker op de toren kunnen zien als een verwijzing naar de God die naar ons kijkt. Wie zijn wij door zijn ogen gezien? Waar zijn wij mee bezig?

Het masker is een oud symbool. Dit masker is gemaakt van aluminium, een eigentijds materiaal. Zo kun je dit masker zien als een bundeling van alle maskers van vroeger, nu en de toekomst. Dan verandert de vraag. Hoe kijkt de geschiedenis naar ons? En hoe zal de toekomst naar ons kijken.

Maar het is wel een masker. Dus: weten we eigenlijk wel wie er naar ons kijkt? Weten we eigenlijk wel hoe we naar ons zelf zouden moeten kijken? Hebben wij nog verbinding met onze geschiedenis? Is het de geschiedenis die een masker heeft opgezet? Maar wie heeft dat dan gedaan: de geschiedenis of wij zelf? Maar naast al deze vragen gaat dit beeld vooral over afstand nemen.

vragen

- Hoe kijk je naar jezelf als je eens een ander standpunt inneemt dan gebruikelijk? Hoe ziet een ander jou?
- Stel je voor dat je niet eerder op de aarde was, hier op bezoek komt en wordt rondgeleid op de aarde. Noem dan drie dingen die je opvallen.
- Probeer eens door de ogen van een dier naar jezelf te kijken. Wat zou een vogel van jou vinden? Of een hond of een kat?
- Wat zouden mensen in de toekomst van jou vinden? En van andere mensen en de wereld waarin we leven?

A COUPLE

Een deuropening. Er staan twee mensen in. Een man en een vrouw. Ze hebben donkere kleding aan die er een beetje ouderwets uitziet. De man draagt iets wat op een Schotse rok lijkt. Ze kijken allebei nadenkend, niet echt vrolijk. De vrouw houdt de hand van de man vast. Wat zouden ze gaan doen? Zou hij vertrekken? Waarheen? En waarom heeft hij een bomberjack aan? Zou het een piloot zijn uit de Tweede Wereldoorlog? Op weg naar de volgende missie?

Je ziet het flikkeren van vuur op de voorgrond. Is er brand buiten? Hoe komt dat? Heeft dat met de oorlog te maken? Die in 1940 ook een groot deel van Middelburg verwoestte. Inclusief het Abdijplein waar je nu staat.

De man draagt zijn arm in een mitella. Dus hij is blijkbaar gewond. Dat maakt de kans dat de foto iets te maken heeft met een oorlog groter. Hij kwam waarschijnlijk terug uit de strijd, heeft een paar dagen rust gehad. En moet na zijn verlof weer terug. Beiden zijn afwachtend en onzeker over wat er gebeurt als hij weg gaat. Of hij nog terug komt. Wat heeft dit te maken met Façade en met vrijheid? Heeft hij de vrijheid om te blijven?

vragen

- Zijn deze mensen wie ze willen zijn of worden ze door omstandigheden in een bepaalde rol gedrukt?
- Hoe zit dat bij jou? Heb je je lot in eigen hand? Wat is de rol van de omstandigheden bij de keuzes die je maakt? Voel je je vrij je eigen keuzes te maken?
- Is er iets wat je achteraf anders zou hebben gedaan?
- Ken je situaties waarin mensen minder over hun leven te vertellen hebben dan jij? Hoe komt dat? Kun je daar een voorbeeld van geven?

HUIS

Op een pleintje vlakbij de kerk en café Desafinado staat een stevig bouwsel, een soort kooi. Joep van Lieshout noemt het beeld *Huis*. In een huis kun je je veilig voelen en het is er gezellig. Dit huis heeft meer iets van een gevangenis. De wanden van de kooi zijn verbogen. In de kooi een bed, een tafel, twee banken, een wc en een wastafel. Het is een leefruimte. Wat groter dan een cel. Maar door kooiconstructie maakt hij de indruk dat wie er woont eigenlijk opgesloten zit. Zoals een dier in een kooi.

Maar er is blijkbaar iets gebeurd. De wanden van de kooi zijn verbogen. Er is ook niemand te zien. Zijn de bewoners ontsnapt? Dat kostte zo te zien moeite. De deur is dicht. Het raam is verwrongen. Er zijn kieren ontstaan, waardoor je naar buiten kunt glippen. Wat is de oorzaak van de vervorming van het huis? Zijn het krachten van buiten? Is het de energie van degenen die er woonden?

Hoe dan ook: dit huis was een plek die bescherming bood, maar tegelijkertijd ook gevangenschap. Je kunt dus vastzitten in je eigen veiligheid. De bescherming die je creëert kan ook je de ruimte ontnemen om je te ontplooien, naar buiten te treden. Soms zitten mensen vast in een kooi die ze zelf creëren. Het is mogelijk daaruit te ontsnappen zelf of met hulp van buitenaf.

vragen

- Waren de bewoners van dit 'huis' er vrijwillig of gedwongen? Licht je keuze toe.
- Waarom zouden de bewoners zijn vertrokken?
- Je kunt het huis letterlijk zien, maar ook figuurlijk. Wat voor verhaal zou je er dan bij kunnen bedenken?

DAS KINO

Op een klein laaggelegen pleintje zit een reusachtige figuur. Een been gestrekt, een ander been opgetrokken. Daarop rust een hand. Het hoofd van de figuur kijkt naar beneden. Het zou kunnen dat het ziet dat het lijf een arm mist. De uitdrukking van het gezicht is ingetogen, niet vrolijk. Achter het hoge voorhoofd gaan vast veel gedachten schuil. De ogen zijn diep zwart, alsof ze naar binnen kijken.

Hoe lang zou deze figuur er al zitten? 'Hij' lijkt niet van deze tijd. Het is trouwens niet duidelijk of het een hij of een zij is. Het is een mens. Misschien was deze er al voordat de stad werd gebouwd? Of komt hij of zij ergens vandaan ver van hier? Je weet niet wat hij denkt en wat hij heeft gezien. Maar ik denk dat het niet leuk is. Dat hij dingen heeft gezien waar 'hij' niet blij van werd. Er is in al die jaren in Middelburg veel gebeurd. Mooie dingen, maar ook slechte. Misschien heeft de figuur gezien hoe mensen elkaar kwetsen. Elkaar hun vrijheid misgunnen. Vechten, oorlog voeren, elkaar verraden. De dingen die mensen doen omdat ze mensen zijn, maar eigenlijk zouden moeten laten om betere mensen te zijn.

Ik denk dat niet alleen vanwege de blik van deze reusachtige persoon, maar ook vanwege het missen van die arm. Als je een arm mist, mis je macht. Kun je minder dan je zou willen of zou moeten.

Das Kino, de bioscoop is de titel van het beeld. Dat zou er kunnen op duiden dat het in het hoofd van de figuur zich beelden afspelen. Beelden die hij of zij hier gezien heeft of misschien ergens anders. Ik denk dat deze figuur een soort getuige is. Het formaat maakt dat hij bijzonder is: zowel van deze wereld als niet van deze wereld. In veel mythen komt de reus voor, als een soort voorvader van de mens. Zou die

hier op bezoek zijn gekomen om te kijken hoe het met ons gaat? En heeft hij onderweg veel gezien waar hij droevig van werd?

Op de hoek van het muurtje schuin tegenover de figuur staat een lantaarn van brons. Het is een beeld van een lantaarn: een herinnering aan het licht dat ooit uit de echte lantaarn die er stond heeft geschienen. Licht brengt helderheid en maakt dingen zichtbaar. In de bioscoop is het donker, zie je alleen het beeld dat wordt geprojecteerd. Hier is geen beeld dat wordt geprojecteerd. De beelden zitten in het hoofd van de reus. Hij is ons geweten en langsgekomen om ons te vertellen wat onze geschiedenis is. Misschien zit hij er al heel lang en luistert niemand naar hem.

vragen

- Wat zou deze figuur ons kunnen vertellen? Waarop zou hij onze aandacht richten?
- Wat zou er te zien zijn als hij het licht van de lantaarn aan zou doen?
- Bij welke gebeurtenissen in de geschiedenis zou de reus hebben willen ingrijpen?
- Ken je gebeurtenissen uit de geschiedenis van Middelburg die hij niet kan vergeten? Die hij graag anders had willen zien?
- Wat zou jij in de wereld veranderen als je machtig zou zijn?

FRAMED CITIZENS

In een soort poortgebouwtje zette Dirk Zoete drie figuren neer. Ze zijn van hout, steeds op een andere manier bewerkt. De middelste is niet meer dan een balk op een voetje. De linker is een gespleten balk waartussen het masker is geklemd. De rechter een plank met openingen: een soort knoospogaten. De figuren zijn hoog en langgerekt. Ze stralen zo iets plechtigs uit.

De middelste staat tussen twee rode gordijnen voor een achtergrond in dezelfde kleur. Dat valt op. Het lijkt wel een soort toneel. De gestalte die op dat toneel staat is dan een toneelspeler. Hij speelt een rol. Wij zijn dan blijkbaar het publiek. Maar waar kijken we naar?

Alle drie de figuren hebben een hoofd van metaalplaat. Een gestileerd masker. Twee van hen staan op pootjes. Links en rechts van het toneel, ietsje verder naar achteren zijn twee poorten, gemaakt van dunne metaalstrips. Een soort tekeningen. De figuren hebben ook iets tekenachtigs, alsof ze zijn uitgeknipt.

De poorten herinneren aan de oude stad, het oude Middelburg. Door de poort kwam je de stad binnen. Kwam je thuis of op bezoek, voor je werk of misschien voor je plezier. Door de poort kwam je de wereld binnen om er jouw rol te spelen. Een wereld waarin je kon doen wat je wilde, kon zijn wie je wilde zijn. Of juist niet.

De personages in het beeld van Dirk Zoete spelen ook hun rol. Ze zijn niet echt bezig, misschien moeten ze nog beginnen? Ze lijken wel een beetje op primitieve afgodsbeelden. Waarschijnlijk zijn het officiële vertegenwoordigers van vroeger. Ze zouden ons kunnen vertellen hoe het was in de tijd toen ze leefde. Dirk Zoete presenteert hen als toneelspelers. Hij noemt het beeld *Framed Citizens*: burgers die zijn ingelijst, in een kader zijn geplaatst. De beelden passen eigenlijk wel bij Façade. Ze zijn gevels waar iemand achter zit.

vragen

- Wie waren de bewoners van Middelburg? Welke rol speelden ze? Waardoor werd hun rol bepaald? Waren ze vrij de rol te spelen die bij hen paste?
- Wij zijn hier toeschouwer, maar spelen zelf ook een rol. Welke rol, welke keuzes hebben we? Bepalen we ons zelf of worden we door anderen bepaald? Hoe vrij zijn wij?

SINT NORBERTUSTOREN (FAÇADE 2012)

Aan de zijkant van het oude stadhuis van Middelburg staan beelden in missen. De nissen zijn in het gebouw opgenomen om plaats te bieden aan beelden van belangrijke mensen. Om je aan hun rol te herinneren en om je te inspireren. In de loop van de tijd zijn de beelden verdwenen. Daarmee ook de herinneringen aan die personages. Joost van den Toorn plaatste felgekleurde beelden in een aantal missen. Hij voegt iets toe aan de geschiedenis en aan de verhalen van Middelburg.

Je ziet het wapen van de stad met er bovenop een kop met een hoofddeksel dat aan Sinterklaas doet denken. Het is een mijter, een hoofddeksel dat bisschoppen al heel lang dragen. Bisschoppen zijn belangrijke leiders van de rooms-katholieke kerk. Je kunt ze vergelijken met burgemeesters van een hele grote stad. Middelburg is gesticht door zo'n bisschop. Norbertus heet hij.

De oude stad is om de abdij heen gegroeid die hij 1127 stichtte. De Toren herinnert aan de stad, de kop aan Norbertus. De toren staat op een heuveltje. Als je goed kijkt, zie je dat het een hoofd is met ogen. Het is van een monnik die in de geschiedenis geen plaats had, omdat hij niet paste in het beeld wat men wilde overdragen. Norbertus en de kerk waren rechtvaardig en goed. Dat was hun imago. Maar zoals vaak, klopt dat niet helemaal. De monnik – hij heet Tanchelm – stelde misbruiken in de kerk aan de kaak. De rijkdom van de kerk en de macht pasten volgens hem niet bij de opdracht die Christus had gegeven. Maar zijn kritiek werd gezien als een aanval op de kerk zelf. Hij was dus een ketter. Die uiteindelijk door een priester zou zijn vermoord. Achter de façade van een kerkelijke organisatie ligt soms macht en kwaad. Het beeld van Joost van den

Toorn toont de achterkant van de geschiedenis. Die soms meer waar is dan wat officieel wordt gepresenteerd.

vragen

- Ken jij voorbeelden van mensen met macht die zich beter voordoen dan ze zijn? Wat laten ze dan zien en wat verbergen ze?
- Tanchelm kon in zijn tijd alleen maar vertellen wat hij dacht. Hoe bereikte hij de mensen?
- Tegenwoordig hebben we de media en vrijheid van meningsuiting. Toch komt het voor dat journalisten de mond wordt gesnoerd. Ken je voorbeelden? Zoek ze eens op op internet. Wat vind je daarvan?

SIM VOL.1: THE MIDDELBURG EXPERIMENTS

De bijdrage van Ed Fornieles aan Façade lijkt niet zo op kunst. Je zou er bijna aan voorbij lopen. Op drie plekken in de stad heeft hij een soort reclameborden geplaatst op een stevige sokkel. Elk bord heeft twee kanten. Wat je ziet komt overeen met het uitzicht op de plek waar je staat. Er zijn verschillen. Op elke afbeelding zijn elementen veranderd of toegevoegd ten opzichte van de situatie in het hier en nu.

Eén van de borden toont Middelburg bedekt met een dikke laag sneeuw. Op een ander bord zie je een tent staan met personages in veiligheidsoveralls. Op een derde bord lopen vreemde figuren rond.

Ed Fornieles heeft de afbeeldingen gecreëerd op basis van games waarin hij gebeurtenissen simuleert die mogelijkwerijs zouden kunnen plaatsvinden. Rampen als een ijsijd, de uitbraak van een virus in China of een buitenaardse invasie.

Hij kiest voor deze aanpak om je duidelijk te maken dat er in het nu en de toekomst van alles kan gebeuren. Dingen waar je niets over te zeggen hebt.

Achteraf lijkt het verleden een logische aaneenschakeling van gebeurtenissen. Kijk je verder dan blijkt dat dat helemaal niet zo was. Oorlogen, rampen, veranderingen in de natuur hebben het de geschiedenis sterk beïnvloed. Middelburg bijvoorbeeld, was ooit een stad die direct aan zee lag. In 1940 zwaar onder vuur lag waardoor er hele straten in puin lagen. Straten die snel herbouwd zijn in de oorspronkelijke stijl, heel anders dan in het eveneens zwaar getroffen Rotterdam, waar men moderne architectuur koos.

vragen

Ed Fornieles wil je laten nadenken over de 'geschiedenis van de toekomst'.

- Wat ligt er nu vast, wat kun je veranderen?
- Wat wil je veranderen?
- Welke rol wil en kun je spelen nu en in de toekomst?
- Wie ben jij eigenlijk? Wie wil je zijn?
- Welke rol wil jij in Middelburg spelen? Welke rol wil jij dat Middelburg speelt in Zeeland en in de wereld? Waarvan ben je afhankelijk en hoe ga je daarmee om?

Vragen die je kunt stellen als je nadenkt over de mogelijkheden die Ed Fornieles je aanreikt. Je kunt met hem meedenken, want als onderdeel van zijn bijdragen aan Façade organiseert hij gamesessies. Ook de beelden die hij toont, komen uit gamesessies voort. Zo speelt hij met fantasie en werkelijkheid. Maar de geschiedenis leert dat de werkelijkheid de fantasie soms kan overtreffen. In positieve en in negatieve zin. Kun je daar voorbeelden van bedenken?

DYSTOPIE

Vlakbij de Schroebrug staat een auto op het gras. Die hoort er duidelijk niet. Hij staat met zijn neus voor een groot reclamebord dat uit verschillende lagen bestaat die over elkaar heen zijn aangebracht. Birgit Brenner noemt dit werk *Dystopie*. Dat is het tegenovergestelde van utopie. Een utopie kun je zien als een droom, een ideaalbeeld. Een dystopie is eerder een nachtmerrie, angstig, iets wat je niet graag wilt.

Er staat naast het reclamebord een zuil die ronddraait. Aan de ene kant lees je 'no' aan de andere kant lees je 'yes'.

Het reclamebord kent verschillende lagen. Maar de reclame zelf is verdwenen. In de auto zie je ook niemand meer zitten. Maar het licht brandt 's avonds toch. En de ramen zijn beslagen. Zijn de inzittenden van de auto verdwenen? Net als de reclame op de borden? Dan is de situatie een soort herinnering. Maar aan wat?

Misschien is het een herinnering aan een toekomst die tegelijkertijd ook al in het nu bestaat? De middenklasse auto staat dan symbool voor wie comfort zoekt en zijn koers laat bepalen door de reclame. Het yes en no bord wijst naar de vereenvoudiging van de werkelijkheid. Het gaat niet om ideeën en nuances, maar om een eenvoudig ja of nee. Daarmee wordt de werkelijkheid in het leven terug gebracht tot een simplificatie.

Op de hoedenplank in de auto ligt een boekje. Een filosofisch werkje uit de Verlichting, een tijd die de belofte in zich had van vrij en zelfstandig denken, de bevrijding van de dogma's van de kerk en de macht van de adel. Birgit Brenner stelt de vraag wat er met die vrijheid is gebeurd.

vragen

- Hoe gebruiken we de vrijheid die we hebben?
- Waardoor laten we onze keuzes bepalen?
- Wat heb je nodig om in vrijheid je keuzes te kunnen maken?
- Wat maakt het soms moeilijk om in vrijheid je keuzes te maken?

LOST IV

In een klein gebouwtje aan de Vismarkt kun je door een raampje een tafel zien waarop een dood veulen ligt. Een van de benen is met zwachtels omwonden.

Berlinde de Bruyckere maakte dit beeld niet zelf, maar gebruikte een overleden veulen. Haar artistieke kracht zit hem in de manier waarop ze het dode dier presenteert. Ze maakt het dier extra hulpeloos door een van de poten over de ander te leggen en naar beneden te laten hangen samen met het hoofd.

Het dier ziet er uit alsof het heeft geleden. Een dier op een tafel doet denken aan een offer. Het dier heeft zich moeten opofferen. Voor wie? Wie neemt het recht om te beslissen over leven en dood in handen? Niet het dier maar de mens.

Dieren doden hoogstens om in leven te blijven. Mensen doden ook uit woede, of wraak. Mensen brengen anderen lijden toe. Mensen martelen andere mensen. En ze martelen dieren. Doden en martelen zijn heel erg. Maar hoe zit het met gebruiken? Kun je mensen en dieren gebruiken zonder hen lijden toe te brengen? Wanneer verandert gebruiken in misbruiken?

Berlinde de Bruyckere heeft het paard als symbool voor lijden gekozen toen ze eind jaren '90 in Ieper werkte, waar zich vreselijke oorlogstaferelen hebben afgespeeld en waar naast mensen nog veel meer paarden zijn gedood. Juist het dier is zo'n sterk symbool voor lijden omdat het geen keuze heeft. Omdat het weerloos is. Dat geldt zeker voor een veulen wat nog jong is.

vragen

- Ken jij voorbeelden van lijden? In jouw eigen leven of verder weg?
- Is dat lijden te wijten aan toeval of pech? Of is het het gevolg van wat mensen doen en laten?
- In het leger van nu zijn paarden vervangen door jeeps, motoren en vrachtwagens. Is daarmee ook een eind gekomen aan het lijden van dieren? Waarom niet of wel?

FACE FREEDOM

Op de Koningsbrug staat een grote boom. Een fantasieboom van kunststof. Hij heeft ogen, een grote grijnsachtige mond en een aantal takken. Het lijken wel armen. Aan één ervan steekt de boom een boze wijsvinger omhoog. Op zijn hoofd nog meer takken, bijna zonder bladeren. De boom is oud, gegroefd, gerimpeld. De boom is boos, hij schreeuwt. Hij waarschuwt, hij dreigt, hij tiert.

Face Freedom noemde Anne de Vries dit beeld: 'Kijk vrijheid aan', zie vrijheid onder ogen. Er is dus blijkbaar iets dat de boom tot woede brengt. En dat iets heeft te maken met vrijheid. Is de boom boos omdat de inwoners van Middelburg de vrijheid soms niet goed hebben gebruikt? De geschiedenis van 800 jaar Middelburg is voor een deel ook de geschiedenis van de handel. Een geschiedenis die nogal wat op zijn zachtst gezegd moeilijke punten kende. Denk aan uitbuiting en zeker aan slavernij.

Je kunt de boom ook zien als een vertegenwoordiger van zijn al lang verdwenen soortgenoten en medebewoners van het woud. En als een herinnering aan de natuur die verdwenen is door het menselijk handelen. Hier, maar ook in verre landen. Ondergeschikt aan tijdelijke belangen en winst. Verder van geen waarde.

In de wetenschap dat hij niet veel tijd meer heeft, komt de boom langs om ons te vertellen hoe we bezig zijn geweest. Dat we de vrijheid die we hebben niet gebruikten om de wereld beter te maken, maar om hem juist slechter te maken, lelijker. Deze grimmige boom is een waarschuwing. Voor hem is het te laat, maar voor andere bomen en mensen kan het misschien nog goed komen. Als wij de vrijheid gebruiken zoals hij bedoeld is: om er hier een betere wereld van te maken.

vragen

- Als jij een boze boom zou maken, waar zou die dan boos over zijn? En waar zou jij hem neerzetten?
- Als jij 800 jaar zou zijn wat zou dan het leukste zijn dat je je herinnert? En het verdrietigste?
- In ons land hebben mensen best veel vrijheid. Wat vind jij het beste dat mensen er mee doen en wat vind jij het slechtste dat zijn er mee doen? En hoe zit dat voor jou zelf?

TO REFLECT

Het beeld van Anne-Marie van Sprang staat in het water. Het heet 'To reflect'. Reflecteren. Spiegelen dus. In dit beeld speelt dat spiegelen de hoofdrol. Een ranke gestalte balanceert op één been in het water. Wij zien het spiegelbeeld op het wateroppervlak. Het beeld is er dus eigenlijk twee keer: één keer echt en tastbaar en één keer alleen als spiegelbeeld, als reflectie. Dat spiegelbeeld is steeds anders.

Het beeld kijkt ook in de spiegel. Het houdt zichzelf een spiegel voor. Eén van de spiegels is gericht op de omgeving. Het beeld houdt ook de buitenwereld een spiegel voor.

Als je in de spiegel kijkt zie je je uiterlijk. Kijk je iets langer, dan vertoont zich ook iets van wat daar achter zit, van wie je bent. Hetzelfde geldt voor de wereld. Je kunt er oppervlakkig naar kijken. Maar ook trachten verder te zien, te begrijpen.

En dat balanceren dan? En dat ene been onder water? Het echte been geeft een soort vastigheid, als tegenpool van de ongrijpbaarheid van het been dat spiegelt in het water. Maar dat spiegelende been valt soms samen met het echte been dat onder water staat.

Balans, evenwicht speelt in het beeld een grote rol. Je hebt reflectie nodig, stilstaan bij dingen en nadenken om in balans te zijn en te blijven. Achter de façade, achter het oppervlak, kijken naar jezelf en de wereld is voorwaarde om een balans te vinden tussen jezelf en de wereld. En alles verandert steeds, dus je kunt niet stoppen met reflecteren en steeds opnieuw je balans te zoeken.

Anne-Marie van Sprang maakte niet een net echt mens, maar een idee van een mens. Daardoor staat deze persoon in principe voor ons allemaal. Als we maar bereid zijn te reflecteren.

vragen

- In de spiegel kijken kan letterlijk. Waarom doe je dat?
- In de spiegel kijken kan ook figuurlijk. Hoe doe je dat? Waarom doe je dat?
- Waarom zou je de buitenwereld een spiegel willen voorhouden?
- Wat zou jij aan anderen willen laten zien?

WALK OF FAME

Kunst en de gewone werkelijkheid lijken soms erg op elkaar. De zes tegels met handafdrukken van beroemdheden in het Stadsparkje bij het Damplein lijken op de *Walk of Fame* waarmee Hollywood filmsterren en andere beroemdheden wil eren. De handafdrukken van Boris Becker, Sting, Sarah Palin, Sylvester Stallone, David Beckham en Tina Turner zouden er op wijzen dat ze in Middelburg zijn geweest. Zou dat echt zo zijn? Dat is de vraag die Guillaume Bijl je wil stellen. Het ziet er allemaal heel echt uit, maar is het misschien nep? Als deze beroemdheden Middelburg hadden bezocht, zou de pers daar uitgebreid aandacht aan hebben besteed. En dan zouden we het ons best herinneren. Want alle beroemdheden op de stenen in het Stadsparkje leven nog. Dus het kan nooit zo heel lang geleden zijn geweest dat ze hun handen hebben afgedrukt. Maar waarom zou Guillaume Bijl ze dan toch in deze kleine *Walk of Fame* hebben opgenomen?

Wat is eigenlijk het verschil tussen een beroemdheid en een gewoon mens? Beroemdheden zijn heel erg bekend omdat ze in de krant staan, op internet te vinden zijn en op radio en TV. Het zestal in deze *Walk of Fame* bestaat uit twee sporters, twee zangers, een zangeres een acteur en een politica. Maar de handafdrukken zijn van anonieme Middelburgers. Dat zie je niet zo een twee drie. Zouden de handafdrukken van de sterren op Hollywood Boulevard wel echt zijn? Wat weten we eigenlijk van die sterren? Bijna niemand kent ze persoonlijk. Toch vinden we ze zo belangrijk dat we ze op een voetstuk zetten, herdenken. We hebben een beeld van hen dat is gebaseerd op wat we in de media lezen en horen en zien. Maar of dat beeld klopt?

Er bestaat blijkbaar behoefte aan beroemdheden. Mensen vragen handtekeningen, sommige mensen verzamelen foto's of andere herinneringen. Sterren zijn ook mensen, maar laten ons even vergeten hoe beperkt we zijn. Door hen op een voetstuk te zetten straalt iets van hun beroemdheid ook op ons af.

De meeste beroemdheden komen uit de amusementswereld. Die vermaakt de mensen, zorgt voor tijdverdrijf. Guillaume Bijl vindt het vreemd dat juist mensen die de tijd verdrijven beroemd zijn. En niet de mensen die de wereld veranderen. Een van de namen – Sarah Palin – hoort bij een Amerikaanse politica. Door haar in het lijstje met beroemdheden uit sport en amusement te plaatsen neemt hij haar als politica niet serieus. Hij vindt dat haar bekendheid alleen maar door de media wordt veroorzaakt, niet door dingen die ze echt doet. De vraag is uiteindelijk: wat zegt het over de mensheid dat juist deze mensen beroemd zijn?

vragen

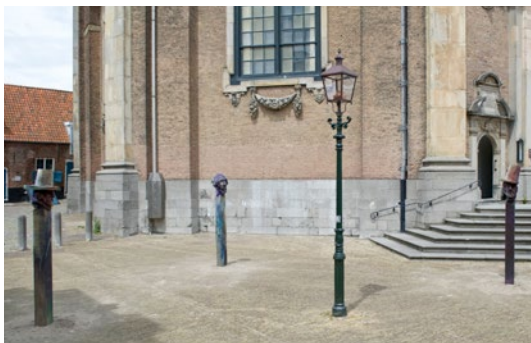
- Stel dat er een top 10 van beroemdheden aller tijden ingesteld zou worden. En jij drie mensen mag voordragen. Wie zouden dat zijn? En waarom?
- Welke beroemdheid krijgt volgens jou teveel publiciteit?

DE ENGELENWACHT

De Oostkerk is de eerste kerk in Middelburg die speciaal voor de protestantse eredienst is gebouwd. Folkert de Jong plaatste er drie beelden voor. Koppen van mannen, elk op een houten sokkel. Met hun hoeden en baarden zien ze er ouderwets uit. Dat zijn ze ook. Het gaat om drie gereformeerde predikanten uit de 17e en 18e eeuw. Je zou kunnen zeggen dat ze met elkaar in gesprek zijn. Maar de afstand tussen het drietal is behoorlijk groot. Toch waren ze alle drie vertegenwoordigers van een stroming in de protestantse kerk die de Nadere Reformatie wordt genoemd. Ze vonden dat de Bijbelse leer in de praktijk van alledag goed moest worden gevolgd. Ook in politieke en staatszaken.

Het is niet toevallig dat de beelden buiten de kerk staan. Geloven is niet iets wat je doet in de kerk, maar iets wat altijd en overal je leven zou moeten bepalen. Ondanks het geloof in dezelfde God waren er voortdurend verschillen in de opvattingen van de protestanten waaronder ook de drie predikanten. Het geloof zou eigenlijk moeten verbinden maar in praktijk verdeelde het juist ook de gelovigen zelf. En gelovigen sloten vaak weer ongelovigen uit. De sokkel waarop de koppen van de predikanten staan kan zowel eerbewijs zijn als een schandpaal.

Folkert de Jong noemde de beeldengroep *De Engelenwacht*. Dat heeft te maken met een verhaal over dominee Smytegelt. Hij werd midden in de nacht gewekt omdat er iemand van zijn gemeente op sterven zou liggen. Dat was een list van zijn tegenstanders die hem zo in het donker zouden kunnen aanvallen en van de brug zouden gooien waarover hij heen moest om het huis van de stervende te bereiken. De aanval mislukte omdat zijn belagers zagen dat Smytegelt omgeven werd door engelen die hem wilden verdedigen. Hij is dus door een wonder gered. Als je daar tenminste in gelooft. Want het kan ook een verhaal zijn dat verteld wordt om hem nog bijzonderder te maken dan hij eigenlijk al was.

Folkert de Jong brengt met *De Engelenwacht* het christelijk geloof onder de aandacht. Hij herinnert eraan dat een paar eeuwen terug alle Middelburgers geloofden. En dat ze onderling nogal een van mening verschilden over hoe je het geloof in praktijk moest brengen.

vragen

- Wat is geloven? Bestaat er één waarheid?
- Kunnen mensen zonder geloof?
- Is een geloof nodig om het leven van mensen in goede banen te leiden? Of lijdt geloven er juist toe dat mensen slechte dingen gaan doen?

PASSAGE [FAÇADE 2012]

Middelburg had ooit acht stadspoorten. Daarvan is alleen de barokke Koepoort uit 1735 nog over. Een poort is een oorspronkelijk een opening in de stadswallen waardoor je de stad binnenkomt. Zo kon het stadsbestuur ongewenste bezoekers 'buiten de deur houden' en gewenste verwelkomen. De Koepoort is nu in feite een façade die alleen nog als een visueel element functioneert. Marinus Boezem heeft stenen in het plaveisel rond de poort gelegd met namen erop van mensen die door hun korte of langere aanwezigheid in Middelburg iets aan de stad, het leven en de cultuur hebben toegevoegd. Want zegt Boezem: 'Een stad is een plek van, voor en door mensen. Zonder bijzondere mensen, oorspronkelijke denkers, is er geen ontwikkeling. Daarom moet je juist die mensen in ere houden.' Door hun namen in steen te laten beitelen brengt Boezem zulke mensen in herinnering. Bestuurders zoals Jhr. mr. de Casembroot (1906-1965), ooit burgemeester van Westkapelle, later verzetsman en vooral bekend als Commissaris van de Koningin van Zeeland. Architect Joh. Fake Berghoef (1903-1994), die als een leidende figuur van de Delftse School Middelburg mede zijn naoorlogse gezicht gaf. De vernieuwende Amerikaanse componist Morton Feldman (1926-1987) die op verzoek van Stichting Nieuwe Muziek Middelburg bezocht en een grote indruk achterliet. Maar het gaat hier uiteindelijk niet om het terugkijken op zich. Het gaat om inspiratie: ook in onze tijd heeft de stad mensen nodig die als hun in steen gebeitelde voorgangers een of meer stappen verder durven gaan dan de anderen. Die zich onderscheiden door visie, moed en standvastigheid. Zoals ook Koningin Wilhelmina die in de Tweede Oorlog vanuit Londen de Nederlanders moed in sprak.

vragen

- Bedenk eens drie mensen die iets hebben gedaan waardoor de wereld ietsje beter is geworden.
- Welke belangrijke persoon zou jij willen uitnodigen om Middelburg te bezoeken? Wat zou hij of zij hier moeten doen?

AHEAD

In het park bij het Molenwater staat er een grote wand met foto's. Het zijn er 1080. Dat aantal komt overeen met de pixels waaruit een standaard digitaal beeld is opgebouwd. Anouk Kruithof wil daarmee zeggen dat ons beeld van anderen en de wereld steeds meer tot stand komt door digitale beelden.

Kom je wat dichterbij dan zie je dat het allemaal achterhoofden zijn van mensen. Meestal laten we op een foto ons gezicht zien. Denk aan een pasfoto. Daarmee kun je je identiteit aantonen. Laten zien wie je bent. We zijn allemaal verschillend. Maar wat vertelt een achterhoofd over je identiteit? Je ziet mensen met lang haar, kort haar, een lange hals, een korte hals, kale hoofden of krulhaar, blond haar, ga maar door. Ook van achteren is iedereen verschillend. Maar tegelijkertijd zijn al die mensen anoniem. Anouk Kruithof laat aan de ene kant de verschillen zien. Door mensen anders te fotograferen dan gewoonlijk toont zij ook dat we allemaal een beetje hetzelfde zijn.

Daaraan werkt ook de presentatie mee. De foto's zijn gegroepeerd op basis van de achtergrond waar Anouk Kruithof de mensen fotografeerde. De achtergrond mochten de mensen zelf kiezen. Het zijn voorbijgangers overal ter wereld die zij vroeg of ze op de foto wilden. Zij kent ze net zo min als wij.

Het werk heet *Ahead*. Wat betekent zowel 'hoofd' als 'vooruit'. Anouk Kruithof laat zien dat je anders naar mensen in de wereld kunt kijken. Dat je met het respecteren van de verschillen ook de overeenkomsten kunt zien.

vragen

- Als mensen meer op de overeenkomsten met elkaar letten dan op de verschillen, wat betekent dat voor onze toekomst? Hoe zou de wereld eruit zien als mensen zo naar elkaar zouden kijken?
- We leren veel over de wereld via de computer, de smartphone en internet. Wat zijn verschillen tussen een digitale ontmoeting en een echte ontmoeting?

ROUTE

- 1** CBK Zeeland
Melanie Bonajo
Progress vs Sunsets
- 2** Balans
Nadia Naveau
Figaro's Triumph II / Niche Partie
- 3** Abdijtoren
Michael Sailstorfer
MB3
- 4** Abdijplein
Liza May Post
A Couple
- 5** Koorkerkplein
Joep van Lieshout
Huis
- 6** Nieuwe Burg
Henk Visch
Das Kino
- 7** Stadhuisstraat
Dirk Zoete
Framed Citizens
- 8** Stadhuis
Joost van den Toorn
St. Norbertustoren (Façade 2012)
- 9** Langeviele / Lange Geere / Kousteensdijk
Ed Fornieles
Sim Vol. 1: The Middelburg Experiments
- 10** Blauwedijk
Birgit Brenner
Dystopie
- 11** Vismarkt
Berlinde De Bruyckere
Lost IV
- 12** Koningsbrug
Anne de Vries
Face Freedom
- 13** Prins Hendrikdok
Anne-Marie van Sprang
To Reflect
- 14** Stadsparkje Damplein
Guillaume Bijl
Walk of Fame
- 15** Oostkerkplein
Folkert de Jong
De Engelenwacht
- 16** Koepoort
Marinus Boezem
Passage (Façade 2012)
- 17** Mattheus Smallegangehof
Anouk Kruitthof
AHEAD

